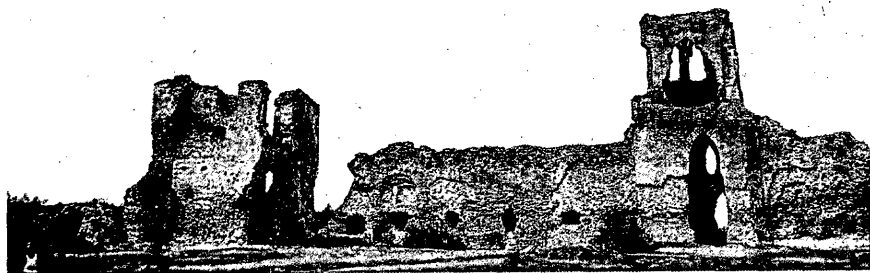

A MILLENNIUM ÉVE

(Dormán László felvétele)

BÁCS VÁRÁNAK ROMJAI

Bács múltja mélyen belenyúl a századok homályába. Elsőnek a Salzburgi Krónika tett említést róla 873-ban – avar földvárként jelölte meg –, de már jóval korábban is lakott hely volt. A honfoglaló magyarok 895 körül vették birtokukba, s István király korában, 1010 táján, ez lett a bácsi várkerület székhelye, bár magát a földvárat a régészet nem tárta fel. Bács megye első név szerint ismert ispánja Vid volt, aki 1070 táján Salamon király egyik legbefolyásosabb híve.

Az 1010 táján létrehozott kalocsai egyházmegye katonai védelmét a bácsi vár látta el, az okiratok olykor bácsi érsekséget is emlegetnek. A kettős név sok bonyodalmat okozott az évszázadok során, az egyháztörténelem csak a XIX. században tisztázta megnyugtatóan a vitás kérdést: a kalocsai érsekség és a bácsi érsekség egyet jelent. Egyébként már egy III. Béla kori jövedelemjegyzék is így fogalmazott: „Magyarországon két érseki székhely van: az esztergomi és a kalocsai . . . A kalocsaié a bácsi székhely.”

Az egyik legszebb középkori emlékünket, a bácsi síksági téglavárat a XIV. században emelték, feltehetően 1338 és 1342 között, Károly Róbert idején, alighanem a régi földvár helyén vagy közelében, a mosztongai mocsarak szélén, egy szigetszerűen kiemelkedő dombon, évszázados tölgyfaerdő kellős közepén. Többemeletes lakótornyát és a várudvar házait 3–5 méter széles fallal vették körül, szabálytalan ötszög alakban, a terephez alkalmazkodva. Nyolc tornya volt, négy még ma is áll, akárcsak a masszív téglafal maradványa, amelynek vörös színe élénken virít a fák és a bokrok zöldjében. Az itt lelhető jó minőségű agyagból készültek a várépületek dekoratív díszítményei is. A múlt századi ásatások során terrakottából kialakított ablakkeretek, boltozatbordák, rozetták, azaz égetett rózsácskák kerültek elő. „A terrakotta alkalmazása egyik jellegzetessége a bácsi várnak, s ebből a szempontból szinte példa nélkül áll az eddig ismert, téglából emelt építmények között” – írta jelentésében Henszlmann Imre régész.

A XV. század folyamán a reneszánsz műveltség egyik központja a bácsi vár, „aranyos és selymes” termeiben, Fraknoi Vilmos történész szerint „a tudomány és a művészet kincsei épp oly gazdagságban voltak itt feltalálhatóak, mint Esztergomban és Zágrábban”.

Egyik legismertebb lakója Váradai Péter érsek volt, Mátyás király budai humanista körének emlékezetes alakja. Könyvtáráról volt nevezetes, de egy páratlan vízgazdálkodási vállalkozás is nevéhez fűződik: a mosztongai mocsarat két helyen összekötötte a Dunával, s így várát, a posvány helyett, folyó vízzel vette körül. „Bevezettem Bácsba a Dunát” – írta nem kis büszkeséggel barátjának, Báthori Miklós váci püspöknek.

A bácsi vár a törökök kivonulása után, a Rákóczi-felkelés idején pusztult el. A kurucok 1704-ben, bácskai hadjáratuk során bevették és feldúlták, az osztrákok pedig 1705-ben felrobbantották. Azóta végképp az enyészeté . . .